

מעלת התפילה בבית הכנסת

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ו עמוד א

תניא, אבא בנימין אומר: אין תפלה של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת, שנאמר: +מלכים א' ח'+ לשמוע אל הרנה ואל התפלה, במקום רנה שם תהא תפלה. אמר רבין בר רב אדא אמר רבי יצחק: מנין שהקדוש ברוך הוא מצוי בבית הכנסת שנאמר: +תהלים פ"ב+ אלהים נצב בעדת אל;

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ח עמוד א

אמר ריש לקיש: כל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו נכנס שם להתפלל - נקרא שכן רע, שנאמר: +ירמיהו י"ב+ כה אמר ה' על כל שכני הרעים הנגעים בנחלה אשר הנחלתי את עמי את ישראל; ולא עוד אלא שגורם גלות לו ולבניו, שנאמר: +ירמיהו י"ב+ הנני נתשם מעל אדמתם ואת בית יהודה אתוש מתוכם.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ז עמוד ב

אמר ליה רבי יצחק לרב נחמן: מאי טעמא לא אתי מר לבי כנישתא לצלוויי? אמר ליה: לא יכילנא. אמר ליה: לכנפי למר עשרה וליצלי. אמר ליה: טריחא לי מלתא. - ולימא ליה מר לשלוחא דצבורא, בעידנא דמצלי צבורא ליתי ולודעיה למר. - אמר ליה: מאי כולי האי? אמר ליה: דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, מאי דכתיב +תהלים ס"ט+ ואני תפילתי לך ה' עת רצון - אימתי עת רצון - בשעה שהצבור מתפללין. רבי יוסי ברבי חנינא אמר, מהכא: +ישעיהו מ"ט+ כה אמר ה' בעת רצון עניתך. רבי אחא ברבי חנינא אמר, מהכא: +איוב ל"ו+ הן אל כביר ולא ימאס, וכתביב: +תהלים נ"ה+ פדה בשלום נפשי מקרב - לי כי ברבים היו עמדי. תניא נמי הכי, רבי נתן אומר: מנין שאין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים, שנאמר: הן אל כביר ולא ימאס, וכתביב: פדה בשלום נפשי מקרב - לי וגו'. אמר הקדוש ברוך הוא כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור - מעלה אני עליו כאילו פדאני, לי ולבני, מבין אומות העולם.

תוספות מסכת עבודה זרה דף ד עמוד ב

כיון דאיכא צבורא דמצלי לא מדחי - פי' ר"ת הא דמשמע הכא דמהני אפי' כשהצבור מתפללין במקום אחר היינו דוקא דלא מדחי אבל אינה נשמעת אלא במקום שהצבור מתפללין כדאמרינן בפ"ק דברכות (דף ו.) אין תפלתו של אדם נשמעת אלא עם הצבור.

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ח

הלכה א

תפלת הציבור נשמעת תמיד ואפילו היו בהן חוטאים אין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים, לפיכך צריך אדם לשתף עצמו עם הציבור, ולא יתפלל א ביחיד כל זמן שיכול להתפלל עם הציבור, ולעולם ישכים אדם ויעריב לבית הכנסת שאין תפלתו נשמעת בכל עת אלא בבית הכנסת, וכל מי שיש לו בית הכנסת בעירו ואינו מתפלל בו עם הציבור נקרא שכן רע.

לחם משנה הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ח הלכה א

וסובר רבינו שאע"פ שמתפלל ביחיד צריך שיכנס בבית הכנסת. והוסיף רבינו בכל עת משום דאין סברא שאם האדם מתפלל בביתו בכונה שלא תהיה נשמעת תפלתו לכך אמר בכל עת כלומר אף על פי שתהיה נשמעת בעת רצון כלומר בשעה שהצבור מתפללין מכל מקום כשיתפלל ביחיד בלא צבור לא ישמע תפלתו אלא כשהיה בבית הכנסת:

כסף משנה הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ח

ולעולם ישכים אדם וכו'. בריש ברכות (דף ו.) אבא בנימין אומר אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבה"כ כלומר שאפילו כשאין הצבור מתפללין יתפלל בבית הכנסת לפי שהוא מיוחד לתפלת צבור. וכתב רבינו אין תפלתו נשמעת בכל עת כלומר שכבר אפשר שתשמע תפלתו חוץ לבה"כ אבל בכל עת אינה נשמעת אלא בבה"כ:

רי"ף מסכת ברכות דף ד עמוד א

אבא בנימין אומר אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנא' לשמוע אל הרנה ואל התפלה במקום רנה שם תהא תפלה ואמר ר' יוחנן משום רבי יוסי בן זמרא אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר ואני תפילתי לך ה' עת רצון אימתי עת רצון בשעה שהצבור מתפללין רבי יוסי בר חנינא אמר מהכא בעת רצון עניתך רב נחמן אמר מהכא הן אל כביר ולא ימאס: תניא נמי הכי מנין שאין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים שנאמר הן אל כביר ולא ימאס וכתביב פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי אמר הקדוש ברוך הוא כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומצוי בבית הכנסת מעלה אני עליו כאילו פדאם לבני מבין האומות עד סוף כל הדורות

רא"ש מסכת ברכות פרק א

[דף ו ע"א] אבא בנימין אומר אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר לשמוע אל הרנה ואל התפלה. במקום רנה שם תהא תפלה:

רא"ש מסכת ברכות פרק א

[דף ח ע"א] ואמר ר"י משום רבי יוסי אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת [בשעה שהצבור מתפללין] שנאמר ואני תפלתי לך ה' עת רצון אימתי עת רצון בשעה שהצבור מתפללין. רב נחמן בר יצחק אומר מהכא הן אל כביר ולא ימאס רבי יוסי בר חנינא אומר מהכא בעת רצון עניתך תניא נמי הכי מנין שאין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלתן של רבים שנאמר הן אל כביר ולא ימאס וכתוב פדה בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדי. מאי פדה בשלום נפשי אמר רשב"י אמר הקדוש ברוך הוא כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור שחרית וערבית מעלה אני עליו כאלו פדה לי ולבני מבין אומות העולם:

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף ד עמוד א

אימתי עת רצון בשעה שהצבור מתפללין. ואומרים הגאונים ז"ל שאפי' כשאין האדם הולך לבהכ"נ יש לו לשער שיתפלל בשעה שמתפללין הקהל ועוד אמרו שאפילו כשאין הצבור מתפללין יש לו לאדם להתפלל בבהכ"נ מפני שהוא קבוע ומיוחד לתפלת צבור והא דאמרי' אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבהכ"נ איירי בשאין תורתו אומנתו אבל תורתו אומנתו מתפלל בבית מדרשו כדבעין למימר קמן:

צל"ח מסכת ברכות דף ו עמוד א

שם אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת וכו'. יש להסתפק בכוונת אבא בנימין בזה, אם המקום גורם ואפילו אין הציבור מתפללים עתה כגון שנתאחר וכבר השלימו הצבור תפלתם והוא מוכרח להתפלל ביחיד, אפ"ה ילך לבית הכנסת ששם תפלתו בודאי נשמעת, וכן דעת הרמב"ם בריש פ"ח מהל' תפלה, ועיין בכסף משנה ובלחם משנה שם, ועיין בתלמידי רבינו יונה [ד' ע"א מדפי הרי"ף ד"ה אימתי], ובזה אפשר דוקא שם כשיתפלל חוץ לבית הכנסת יתפלל יחידי אז מוטב להתפלל בבהכ"נ, אבל אם נזדמן לו בי עשרה המתפללים חוץ לבהכ"נ בצבור, ויש לו ברירה להתפלל עמהם בעשרה או ללכת לבהכ"נ שהוא מקום קבוע תמיד לתפלה, אבל שם לא ימצא עשרה כי כבר השלימו הציבור תפלתם, עדיף להתפלל בעשרה חוץ לבהכ"נ. ובזה מדוקדק לשונו של אבא בנימין דקאמר אין תפלתו של אדם נשמעת וכו', והוא ליה למימר סתם אין תפלה נשמעת אלא בבהכ"נ, אלא ודאי דקמ"ל בזה דדוקא תפלתו של אדם יחידי אינה נשמעת וכו', אבל תפלת הצבור בכל מקום נשמעת. אבל במס' ע"ז דף ד' ע"ב בתוס' בד"ה כיון דאיכא ציבורא, כתבו בזה הלשון, אינה נשמעת אלא במקום שהצבור מתפללים כדאמרינן בפ"ק דברכות אין תפלתו של אדם נשמעת אלא עם הצבור, יע"ש. וא"כ נראה שהם מפרשים דברי אבא בנימין דבית הכנסת כוונתו הצבור שמתפללים שם בבית הכנסת.

וצ"ל דתרת' בעי, עם הצבור ודוקא בית הכנסת, דאל"כ למה הזכיר בית הכנסת הוה ליה למימר אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בצבור, אלא ודאי דבעי ג"כ בית הכנסת, וכן משמע לשון התוס' הנ"ל שהתחילו במקום שהציבור וסיימו עם הציבור. ולפ"ז גם תפלת הצבור אינה נשמעת אלא בבית הכנסת, קשה למה קאמר אבא בנימין אין תפלתו של אדם נשמעת, הוה ליה למימר אין תפלה נשמעת אלא בבית הכנסת. ולכן נלע"ד דתפלת הצבור גם לדעת התוס' נשמעת בכל מקום שמתפללין, ותפלה של יחיד כשהוא לבדו אפי' בבהכ"נ אינו בטוח שתהא נשמעת, אבל אם היחיד מתפלל בבהכ"נ בעת שהצבור שם, אף שנתאחר וכבר סיימו הצבור תפלתם אלא שהם עדיין עוסקים בשירות ותשבחות כמו אשרי ובא לציון וכדומה, והיחיד מתפלל שם תפלתו נשמעת, והיינו לשמוע אל הרנה ואל התפלה, הואיל והקב"ה שומע אל הרנה של הצבור, שומע ג"כ תפלה של היחיד, וק"ו אם מתפלל בבית הכנסת שחרית בעת שהציבור מתפללים מוסף. והמג"א שכתב בסי' צ' ס"ק י"ז דמשמע במס' ע"ז דאם מתפלל מוסף בעת שהציבור מתפללים שחרית לא מקרי בשעה שהציבור מתפללים, היינו כשאנו מתפלל עמהם בבהכ"נ, אבל אם התפלל עמהם בבהכ"נ לא זו שאינה נדחית אלא אפילו נשמעת, כנלע"ד.

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק ה דף ח טור ד /מ"א

רב חונה אמר כל מי שאינו בבית הכנסת בעולם הזה אינו נכנס לבית הכנסת לעתיד לבוא מה טעם סביב רשעים יתהלכון אמר רבי יוחנן המתפלל בתוך ביתו כאילו מקיפו חומה של ברזל מחלפה שיטתיה דר' יוחנן תמן אמר ר' אבא אמר רבי חייא בשם רבי יוחנן צריך לאדם להתפלל במקו' שהוא מיוחד לתפילה וכה אמר אכן כאן ביחיד וכאן בציבור רבי פנחס בשם רבי הושעיא המתפלל בבית הכנסת כאילו מקריב מנחה טהורה מה טעם כאשר יביאו בני יש' את המנחה בכלי טהור בית ה' רבי אבהו בשם רבי אבהו דרשו את ה' בהמצאו איכן הוא מצוי בבתי כניסיות ובבתי מדרשות קראוהו בהיותו קרוב איכן הוא קרוב אמר רבי יצחק בי רבי אלעזר ולא עוד אלא שאלהיהן עומד על גבן מאי טעמא אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט

עיין בגליון הש"ס שם בירושלמי

גדר של בית הכנסת**תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כז עמוד ב**

משנה. אין מוכרין את של רבים ליחיד מפני שמורדין אותו מקדושתו, דברי רבי מאיר. אמרו לו: אם כן אף לא מעיר גדולה לעיר קטנה.

גמרא. שפיר קאמרי ליה רבנן לרבי מאיר! - ורבי מאיר: מעיר גדולה לעיר קטנה - מעיקרא קדישא, השתא נמי קדישא, מרבים ליחיד - ליכא קדושה. ורבנן: אי איכא למיחש - כי האי גוונא נמי איכא למיחש, משום (משלי יד) ברב עם הדרת מלך.

רש"י מסכת מגילה דף כז עמוד ב

ליכא קדושה - שאין אומרים דבר שבקדושה פחות מעשרה.

תלמוד ירושלמי מסכת מגילה פרק ג דף עג טור ד/מ"ו

רבי שמואל בר נחמן בשם ר' יונתן הדא דאת אמר בבית הכנסת של יחיד אבל בבית הכנסת של רבים אסור אני או' אחד מסוף העולם קנוי בו

חידושי הרמב"ן מסכת מגילה דף כז עמוד ב

ולענין מה שאמר ר"מ מרבים ליחיד ליכא קדושה, מסתברא ליכא קדושה ראשונה מפני שאין דבר שבקדושה נאמר בו כמ"ש, אבל מ"מ יש בה קדושה קצת ואסור להשתמש בה חול כל זמן קדושתה, מדלא (פרכין) [פרכין] הכי במותר להשתין מים בתוך ד"א של תפלה משום דהוה ליה דיחיד ולא קדיש כלל. ושמא י"ל משום דאתי למשרא אפי' התפללו שם י' כגון הרחוב. ובירושלמי אמתי' ועוד א"ר יהודה הדא דתימא בהכ"נ דיחיד אבל בהכ"נ של רבים אפי' בנוי אסור, משמע דבהכ"נ של יחיד יש בו משום קדושה.

בית הבחירה למאירי מסכת מגילה דף כז עמוד ב

המשנה השניה והכונה בה בענין החלק השני והוא שאמר אין מוכרין של רבים ליחיד וכו' הרבה מפרשים נתחבטו בפירוש משנה זו ולעיקר הדברים נראה לי בה שכוונת המשנה לבאר דין שלישי במה שבארנו מענין מכירת בית הכנסת והוא מצד שכבר בארנו שאם מכרוה על דעת עלוי מותר בלא מעמד כל העיר ובלא עלוי צריך שימכרוה שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר בא להשמיענו עכשיו שאם מכרוה טובי העיר בלא מעמד אנשי העיר ודעתם להשתמש במעות בדברים קלים שרשאים בכך ובלבד שימכרוה לצורך תשמישה הראשון ר"ל לצורך בית הכנסת ועל דבר זה הוא אומר שאין מורדין בית הכנסת של רבים להעמידה ברשות יחיד אף על פי שרוצה אותה לבית הכנסת ליחיד לו מקום לתפלתו ולאסוף שם עשרה לפעמים הילכך אין מוכרין אותה ליחיד אמרו לו א"כ אף לא מעיר גדולה לעיר קטנה ר"ל קהל של עיר גדולה לקהל של עיר קטנה כגון שבאו בכרך זה קהלות מפה ומפה וכל אחד מהם מיחדין בית הכנסת לעצמן או שמא מעיר לעיר ממש ובתיבה שהיא מיטלטלת אלא אף ליחיד מוכרין אותה והאיל ולצורך בית הכנסת מוכרין אותה וכן הלכה ויש בה חולקין ואף גדולי המחברים לא הביאו בחבוריהם ובתלמוד המערב פירשו משנה זו בספר תורה והוא שאע"פ שהתירו תורה בתורה בדיעבד דוקא של רבים לרבים או של יחיד ליחיד הא של רבים ליחיד לא ולדעת חכמים אף של רבים ליחיד:

הגהות מיימוניות הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק ח הלכה א

[א] ר"י נשאל על אחד שהדיר את חבריו מליכנס לביתו על דעת רבים ובית הכנסת בביתו אם יכול להתיר את נדרו לילך לבית הכנסת להתפלל אעפ"י שאין מניין בעיר אפילו עם המודר והשיב נ"ל כי דבר מצוה הוא ולא מיבעיא היכא דאיתא מניין לפרקים אלא אפילו לא היה מניין לפרקים מצוה הוא שישתפנו לתפלה ובית אלהים יהלכו ברגש כיון שכבר קבעו שם מקום לתפילתן ומתוך כך קובעים עצמן יותר לתפלה ומכוונים את לבן לאביהן שבשמים וקובעין יותר מקום לתפלתן מתוך שמתפללים במקום המיוחד להם להתפלל ויכול להתיר את נדרו כדי לילך לבית הכנסת להתפלל עם חבריו ותפלתו של אדם נשמעת בבית הכנסת יצחק ב"ר שמואל זלה"ה ע"כ:

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כה עמוד ב

/משנה./ בני העיר שמכרו רחובה של עיר - לוקחין בדמיו בית הכנסת, בית הכנסת - לוקחין תיבה, תיבה - לוקחין מטפחות, מטפחות - יקחו ספרים, ספרים - לוקחין תורה. אבל אם מכרו תורה - לא יקחו ספרים, ספרים - לא יקחו מטפחות, מטפחות - לא יקחו תיבה, תיבה - לא יקחו בית הכנסת, בית הכנסת - לא יקחו את הרחוב, וכן במותריהן.

גמרא. בני העיר שמכרו רחובה של עיר. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: זו דברי רבי מנחם בר יוסי סתומתאה, אבל חכמים אומרים: הרחוב אין בו משום קדושה. ורבי מנחם בר יוסי מאי טעמיה? - הואיל והעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות. - ורבנן: ההוא אקראי בעלמא.

רש"י מסכת מגילה דף כו עמוד א

אקראי בעלמא - אינו תדיר.

שאלות דרב אחאי פרשת ויצא שאלתא כב

שאלתא דמחייב דבית ישראל לצלוי בכנישתא דמייחדא לצלוי כדאשכחן ביעקב דצלי בבי מוקדשא היכא דמייחדא לצלותא דכתיב ויפגע במקום ואין פגיעה אלא תפילה שנאמר ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תפגע בי ומיתבעי ליה לבר ישראל למיקבע דוכתא לצלותא דאמר רבי חלבו א"ר חנינא כל הקובע מקום לתפילתו אלהי אברהם בעזרו וכשמת אומרים לו אי עניו אי חסידו של אברהם ומנלן דקבע אברהם מקום לתפילתו דכתי' וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם את פני יי' ואין עמידה אלא תפלה שנאמר ויעמד פנחס ויפלל...

רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יא

הלכה א

כל מקום שיש בו עשרה א מישראל צריך להכין לו בית שיכנסו בו לתפלה בכל עת תפלה ומקום זה נקרא בית הכנסת, וכופין בני העיר ב זה את זה לבנות להם בה"כ ולקנות להם ספר תורה נביאים וכתובים.

הלכה כא

רחובה של עיר אף על פי שהעם מתפללין בו בתעניות ובמעמדות מפני שהקיבוץ רב ואין בתי כנסיות מכילין אותן אין בו קדושה מפני שהוא עראי ולא נקבע לתפלה, וכן בתים וחצרות שהעם מתקבצין בהם לתפלה אין בהם קדושה מפני שלא קבעו אותם לתפלה בלבד אלא עראי מתפללים בהן כאדם שמתפלל בתוך ביתו.

שו"ת חוות יאיר סימן נט

שאלה ילמדנו רבינו אחד היה לו בית גדול וע"י שהיה לו חדרים גדולים ורבים והיה לו אורחים רבים שלנו בתוך ביתו נתן הב"ב רשות לאורחים להתפלל בימי היריד דחורף שחלו על הרוב בימים הנוראים וגם לעתים רחוקים בימי מלחמה תוך חדר א' מיוחד אמנם לא החזיקו בו רבים מעולם כי מבלעדו לא היה יכול לרום איש את רגלו ללכת שם אם לא שנתן להם רשות בפירוש ומיד אחר שיצאו האורחים משם הורד הבימה שהי' של פרקים עד בואם והשתמש בו הב"ב חול ואוכל ושותה תוך החדר לפעמים עם ב"ב כאוות נפשו ואף כמה פעמים שהי' חתונה בשכונה הלוח להם חדר הזה לאכול ולשתות בו ולשמוח ואח"כ מכר הב"ב את ביתו לאחר ואחר לאחר הכל בלי שיוור שום תנאי רק להיפך שנתנו רשות ללקוחות להשתמש בכל הבית מתהום ארעא עד רום רקיע כנפשם וכרצונם ורשות נתונה להם ולזרעם עד עולם לבנות ולפרוץ ומה גם שהלוקח האחרון שאל את המוכר קודם גמר המקח על ככה. והשיב המוכר אין זה קודש כי אם חול. ואמר בפירוש שאכל שם כל שנה אף ללא צורך כדי שלא יאמר האומר שיש שם קדושה בחדר הזה. ועל דיבור זה נגמר המקח. ומ"מ האחרון הלך ג"כ בדרך הזה וכשהיה חל ימי נוראים בימי היריד ובקשו האורחים אשר איננו מפה ממנו רשות להתפלל שם. נתן להם. והס"ת וכלי קודש היו שייכים לב"ב. ועתה בנה הלוקח האחרון את כל הבית ועשה בתי חורף והעמיד תנורים תוך כמה חדרים וגם תוך חדר הזה והעמיד א"ה תוך חדר אחר ורצה הלוקח לדור תוך חדר הזה והעם מרננים אחריו וטען הלוקח שאם יבואו בני אדם נכרים שרצים להתפלל שם בימי היריד רצה לעקור דירתו משם בזמן התפלה ב"נ או רצה ליתן להם חדר אחר גדול מזה במקומו. ע"כ יורינו רבינו כדת מה לעשות אם יש צד איסור בדבר או לאו.

תשובה הנה בדבר אשר עליו הוצרך השואל לשאול והוא אם קלט זה החדר קדושת בה"כ שאסור לקבוע בו דירת קבוע בכל השנה וכ"ש בימים המיוחדים להתפלל בו שנה בשנה נראה שאין צריך לפנים ולא לפני ולפנים וכ"ש אם רצה ליחד במקום חדר זה חדר אחר המספיק לבאים להתפלל שהיתר גמור הוא בלי פקפוק. ומ"מ משום יגדיל תורה ויאדיר אבא קצת בראשי פרקים דינים השייכים לנדון והוא שאם היה כאן הכנה דרבה מעליית המספקת לקליטת קדושה בכל מקום והוא כעין ארמניה וצר ביה דאמר רב חסדא בפ' מי שמתו וס"פ נגמר הדין היה נראה לנו דודאי עכ"פ קדוש לזמנים דאזמני' להם. ואף על פי דק"ל בגמ' ר"פ בני העיר דרחובה של עיר אין בה משום קדושה דאקראי בעלמא הוא מה שמתפללין בה בתעניות. והיה אפשר לומר דאם תעניות דשכיחא על כל צרה שלא תבא ויכולין להיות כמה פעמים בשנה מ"מ חשיב אקראי כ"ש בכה"ג שנתייחד רק לשני זמנים קבועים בשנה ויש לכאורה ראי' מגמ' דמנחות ס' ע"ב דס"ל לר"ש דמנחת סוטה וחוטא כיון (עי' קונטרסים כרך ג' דקנ"ג ע"א) דמצי לבוא טובא זימנין בשתא מקרי תדיר לגבי מנחת העומר הקבוע פעם בשנה +/מהגהות ב"ד/ מ"ש ויש לכאור' ראי' ממנחות (ס') ע' שו"ת רדב"ז ח"א (סי' רנ"א) ושו"ת שו"מ מהד"ד ח"ב (סי' ס"א) שה"ר ממנחות ול"ר שקדמו המחבר וע' ירושלמי מגילה (פ"ג ה"ג בגהש"ס) וע' שו"ת מהרש"ם ח"א (סימן י'). + ובכה"ג בפ' כל התדיר צ"א אמר הש"ס מילה לגבי פסח כתדיר דמי. וע"ע בתוס' פ"ק דיבמות בסוגיא דעלי' ה' ע"ב גם בת"ה סי' רס"ו ובספרינו מ"ח הארכנו בג"ה בהיה דבגמ' דעירובין לטעמיה לינוקא אתי למסרך. רק דיש לחלק דאין ראי' מרחובה של עיר שכל עצם התפלה בתוכה אינו לקבוע מקום לקדושה אדרבה הוא לבזות עצמינו בפרהסיא או שגלות יהיה מכפר עלינו כבגמ' דתענית ואינו רק ליום א' וכי פנה היום חזר להיות ככל רחובות העיר. ואף די"ג שמתפללין בה גם במעמדות כבר כתבו הגה' ורש"י ותוס' דיש למחקו כי אין לזה שורש מש"כ חדר שהחזק באופן המועיל על שני זמנים בשנה להתפלל שם בימים ההם כמה ימים ובפרט בזמנים הנבחרים בשנה אשר אליו יתברך כל בשר יבואו בתפלה ובתחנונים וכדק"ל שבני הכפרים כופין זה את זה לשכור מנין בימים הנוראים וכך נוהגים ב"י קדושים להזהר מאד ודאי הוי קבע לא אקראי. גם מ"ש דלר"ש ס"ל מנחת חוטא וסוטה תדיר טפי וכו' משם ראי' דר"י ס"ל להיפך והרי בעירובין פ"ד דף מ"ו אמרין ר"י ור"ש הלכה כר"י והרי ר"פ בני העיר מבואר שהיה להם שני בה"כ ב' קייטא ובי' סיתוא וא"כ כל אחת מהם היה בלי שימוש קדושה חצי שנה ומ"מ לא יוגרע כחו כשאר בה"כ. האמנם אם בחדר כזה שרי להשתמש בין הזמנים הקדושים חול גמור או אם קלט קדושה עולמית מיהא לזמנים המוגבלים ולא מצי בעלים לשנותו כל ימיהם להשתמש בו חול תמיד בלי הפסק הזמנים: ראינו כי טוב לבאר תחלה ענין ארמניה דבש"ס דעל ידו

מעלת התפילה בבית הכנסת
 קלט קדושה איך היא ומה ענינה הנה מדברי התוס' שם ס"פ נגמר הדין למדנו דס"ל דלא סגי באמירה בעלמא רק בנטלה בידו
 ואומר זה יהיה למת יע"ש וא"כ ה"ה הוא סודרא דאזמיני' למיצר ב' תפילין בכה"ג מיירי והסכימו הפוסקים דמיירי בהזמינו
בפירוש לעולם ואזי אפילו צר ביה רק פ"א קדיש לעולם ורמ"י כתב בזה סימן מ"ב וצר ביה על דעת כך והביאו האחרונים שר"ל
 שגם בעת שצר בו יהיה דעתו ע"ד שיצור בו לעולם והשיגוהו הל"ח והנ"ץ ולעד"ן דלא כיון לכך רק ר"ל שצר בו ע"ד כוונתו
 הראשונה ולא שעכ"פ יהיה בדעתו בפירוש זה וק"ל. רק דנ"ל דאם אזמיני' לעולם אפילו צר ביה רק ע"ד זמן מה אסור לעולם והכי
 מוכח בי"ד ס' ש"ד גבי קבר ובזה לא נמלט רמ"י מהשגה. **עוד נ"ל לחלק דלא בכל הכנה צריך שיהיה בדעתו לעולם בעת**
הכנסתו רק דוקא אם אזמין סודרא לכך כאשר הוא מוכן להשתמש בו כל דברי חול כידוע ממלת סודר הרגיל בש"ס אז צריך
ודאי אזמנותי' לעולם דאל"כ אפשר דאזמיני' עד שיזדמן לו כיון של תפילין יפה. מש"כ אם עשה כיון להניח בו תפילין או
אמר לאומן עשה לי כיון של תפילין הוי שפיר הזמנה בלי דבור כלל דשינוי מעשהו ותבניתו הוי הזמנה רבה וגם א"צ לחשוב
בו מחשבה שיהיה לעולם והכי מוכח כלהו סוגיא דס"פ נגמר הדין. והכי מדוקדק לשון טור וש"ע בי"ד ס' ש"ד. וממוצא דבר
אנו למידין שאם עשה מעשה בחדר זה דניכר מיני' שדעתו להיות קבוע לעולם כגון שבנה בבנין ארון הקודש ותיבה ועמוד
ובכה"ג ה"ל הזמנה לעולם וכן אם אמר בפירוש אני מיחד חדר זה להיות בו בה"כ לרגלים ולירידיים לעולם משמע. וכדק"ל
גבי נדר בלי קביעת זמן כבי"ד ס' רי"ט והכי משמע בא"ח בש"ע ס' קנ"ג ס"ח. (וגם בזה היה מקום עיון דנהי דמשום נדר אית'
מ"מ לדברי תוס' הנ"ל אין זו הזמנה שיקלוט קדושה בדיבור בעלמא ומוכח שם דאפי' במחובר כגון נפש שבנאו דלא שייך נטלה
בידו בעי מעשה מ"מ מאחר שלא זכר שום פוסק את זה היה נראה להחמיר גם בדיבור והכי משמע בס' קנ"ג ס"ח) **ולא לענין**
שאסור להשתמש בו חול בכל המשך השנה מאחר שאין לנו ראי' שדעת המזמינו כך היה רק נחזי אנן שאם אחר שעבר זמן
המוגבל לקדושתו מדי שנה בשנה סגרו בעל הבית לחדר ולא רצה שיבא אדם לשם רק היה נזהר ומזהיר לשמור אותו מכל
תשמיש חול אזי חזינן דדעתו לכך היה ואסור גם הוא גם אחר לשנותו מיד אחר שהתפללו בו פ"א. מש"כ אם הניחו פתוח
לרווחה והיה נכנס בו הוא ובני ביתו והשתמשו בו בין קבע בין ארעי ולא נמנעו מלאכול ולשתות בו לפעמים הרי מחשבתו
ניכרת שלא היה דעתו לקדשו לכל השנה והוי כמתנה והכל לפי תנאו כבא"ח ס' קנ"ג ס"ח כי הכל לפי דעת המזמן. ויש להביא
ראי' לקודש מחול דאמרינן בש"ס ס"פ נה"ד הנ"ל דהא דק"ל הזמנה לאו מילתא היא ילפינן מע"ז ועיין במשניות השניים פ"ג
דמס' ע"ז והם דינים הנזכרים בטור ס' קכ"ה ובש"ע שם סגד"ה וביה קייטא וביה סיתוא דבגמרא הנ"ל בלי ספק שהיו נסגרים
בעת שלא הלכו להתפלל בהם וגדול" מזו אמר הש"ס ס"פ נה"ד הנ"ל אפילו למ"ד הזמנה מילתא היא דלא חזי ל' ר"ל היתר על
הצורך לא תפיס כ"ש דאמרינן דלא תפיס רק למה שחשב בו ואזמיני' וכן סודרא דאזמיני' עד שיזדמן לו כיון וזה ברור. **רק דעכ"פ**
אם אזמיני' באופן הניכר שדעתו לעולם היה תפיס קדושה אחר שהתפלל בו לעולם בזמני' הללו דלא מקרי אקראי בעלמא
כמ"ש לעיל ויש לנו ראי' מדין מינוי ש"ץ שלא נתמלא זקנו דלעתים ידועים נקרא קבוע בטור וש"ע ס' נ"ג והיה לחדר זה דין
קדושת בה"כ אחר שמסרו לציבור שאסור למכרו וכשאר פרטי דיני בה"כ הנזכרים בטור וש"ע ס' קנ"ג. ואין ראי' לסתור דברי
ממ"ש שם די"א יחיד בשלו אפילו ס"ת מותר למכרו וכו' שהרי מבואר שם כל שלא הקדישה דווקא מש"כ חדר זה מסירתו לציבור
הוי כהקדישה ועוד שאני ס"ת דנשאר בקדושתה וכל זה בהזמנה מעלית' שהיא ניכרת וידועה שכוונתו לעולם היה מש"כ
בנדון דידן דמעולם לא יצא מפי אדם שנדר או הקדיש החדר לא לשעה ולא לדורות גם לא עשה מעשה שיהא ניכר
שמחשבתו לכך היה כי לא בנה בה שום דבר הנהוגי' להיות בבה"כ הקבועים לעולם כי מה שפינה את החדר מדברי חול
שבתוכו בהגיע זמן המוגבל והעמיד אז לתוכו ארון ותיבה המטלטלים אין זו הזמנה לדורות רק לפי שעה דלא סגי בלאו הכי
כמו הכנסת ס"ת וכלי קודש הנצרכי' גם אין כאן אזמיני' כלל להיות קולט קדושה לעולם מה שמצוה עביד להניח אורחיו
וקצת הנטפלי' אליהם לכנס ולקבוע מקום מחדר מחדריו שיחד להם לימים הנוראים שהם על הרוב ימי היריד ודמי למ"ש
מהר"ם פדואה והביאו רמ"א ס' קנ"ג ס"ט"ז בהג"ה אם לא השאיל להם בפירוש רק הניחם לכנס בביתו וכו' אף על פי
דהיה לענין אי מצי למחות הוא שנוי הוא הדין והוא הסברא דנשאר תלוי בדעתו וכשם שיוכל למחות במי שירצה ה"ה ה"נ
יכול למחות בכלם ולהחזיר החדר לחול דלא הוי רק כצר ביה לפי שעה ולא אזמיני'. ואין לערער עוד ולהסתפק בדבר לומר
דלמא הראשון שייחד החדר לכנס ביה רבים היה בדעתו באותו שעה ובאותן ימים שהתפללו בו רבים להניחו כך כל ימיו והוי כצר
ביה אדעת' לצור בו כל ימיו דמקרי אזמיני' וצר ביה כמ"ש נ"ץ ושאר אחרונים והא דלא בנה בה ארון הקודש ותיבה משום דבקל
מצי להכניס ולהוציא אותם בשיגיעו הזמנים כמו שאר כלי קודש. ואם הוא ספק יש לומר דקדיש מספק דק"ל ספק הקדש הקדש
כבטור וש"ע בי"ד ס"ס רנ"ט. הרי תשובות המערער בצדו שם ומשם ראי' דאפילו את"ל שיש ספק לא ק"ל להחמיר רק לגבי'
המקדיש גופי' מש"כ לגבי היורש דנקרא מוחזק כמבואר שם בהג"ה וה"ה לגבי הלוקח דק"ל טוענין ללוקח כמו ליורש והוי ג"כ
מוחזק ובנדון דידן יש עוד ידים מוכיחות שמכר הראשון לשני הבית שבו החדר ולא זכר ולא פקד בשטר מכירה לא חוץ ולא
על מנת אדרבה כתב בו קני לך מתהום ארעא וכו' ומצר לו מצרים וכן הורישו השני מוכח דלא היה בדעת שום אחד מהם
שיהיה החדר מוחלט לקדושה אפילו לזמנים הללו. ועוד פוק חזי מה עמא דבר שישנם כמה וכמה ב"ב שמיחדים חדרים
לארחי ופרחי בביתם להתפלל בו בימי ירידים שהם על הרוב בי"נ וברגלים מפני דוחקא דציבורא ולית מאן דחש ליה שיהיה
אגיד ומחויב בזה כל ימיו. ונהירנא כי בק"ק פראג דשכיחא טובא שהשררה חותמין בה"כ מפני החובות צור תעודה ויש
לכל בני הכנסת חדר גדול מיוחד בבית שיבחרו והולכים לשם בני הכנסת וקובעים לשם ארון הקודש ותיבה ומתפללין שם
בחול ובשבתות תמידין כסדרן עד כי יעבור זעם ואף על פי דאינו מילתא דקביע מ"מ מאחר שזה דבר רגיל ושכיח טובא
היה אפשר לפקפק בו. ומ"מ לית מאן דחש לנהוג בחדר קדושת בה"כ אפילו בימים שהולכים בתוכו להתפלל ש"מ
שבכה"ג הולכים אחר אומדן דעת דומה למ"ש רז"ל לב ב"ד מתנה עליהם וה"ה אומדנא דבעל דבר כמבואר בא"ח ס' קנ"ד
ובי"ד ס' רנ"ט בהג"ה ובכמה דוכתי ובשנת תכ"ו שהיינו מחכים שיהיה שנת הגאולה ע"י משיח המדומה שנתחברו ונאספו
חבורות חבורות להתפלל ערבית בזמנה בחדר מיוחד שנתן להם ב"ב אחד וכן חבורה של שומרים לבקר ואפי' באותן ימים לא

נהגו בחדרים שום קדושה. כ"ש אח"כ שבעוונותינו נשתקעו הדברים יצאו מקודש קל לחולין כל החדרים בלי פקוק. והנה עדיין יש מקום ללין ב' תלונות על בעל החדר אם יבקש להוציא החדר מקודש לחול לגמרי לא מצד דקלט קדושה ולא פקע קדושת החדר דכבר בארנו דלית דין צריך בשש רק מפנים אחרים התלונה הא' דלא יהא אלא נדר והנהגה טובה שרגיל האדם לעשותו דצריך התרה כמבואר בטור וש"ע י"ד סי' רי"ד ושלמים וכן רבים ס"ל דבצדקה והקדש אפילו במחשבה בעלמא נעשה נדר ומחויב לקיימו שנחלקו בזה גדולי הפוסקים והכריע מהרי"ק שורש קס"א להחמיר ובש"ע בח"מ סי' רי"ב ס"ח וזכרו ג"כ רמ"א בהג"ה י"ד ס"ס רנ"ח. וקשה להתיר הנדר כי צריך חרטה מעיקרא על המצוה שעשה בזה כמה שנים. מ"מ אין זה מן הקושי דאם נאמר דנעשה נדר אפשר להתירו ולומר שמתחרט שלא התנה בפירוש שלא יהיה עליו חיוב נדר והכי מוכח בפוסקים שם. גם אין להקשות ולומר דא"א להתירו מפני דה"ל כנדר עד"ר = על דעת רבים = שאין מתירין דזה טעות מפורסם דלא מקרי הנודר לעשות דבר לרבים או שלא לעשות דבר בלתי רשות הרבים עד"ר רק כשאומר בפ"י אני נודר כך וכך עד"ר וזה פשוט ומבואר בפוסקים וטור סי' רכ"ח. ועדיין יש לפקפק ולומר מאחר שכת קודמין ובה"ב הראשון שנעשה עליו כנדר לא הניח להתיר נדרו שוב אין בכח יורשיו ולקוחו' הבאים מכחו לעשות דבר דלא עדיפא מיני'. לכן אם היה ידוע מחשבתו לדעת המחמירים גם במחשבה או שאמר בפ"י שיהיה החדר לבה"כ לצמיתות לזמנים הידועים היה חיוב גמור עליו לקיים. ואחר שיש כאן דבר שחל עליו ההקדש נהי דאי בעי נשאל עליו דק"ל נשאלין על ההקדשות וכדק"ל בטור וש"ע סי' רנ"ח. מ"מ י"ל שאחר שהתפללו בחדר כבא ליד גבאי דמי דתו לא מצי לשאול עליו (ע' סמ"ע בח"מ סי' קכ"ה ס"ק כ"ה) וכן אם מת זה שנדרו בפה או בלב ולא שאל עלי' כבר חלה עליו קדושה ואין לו היתר עוד דלא דמי לנדר ות"כ שבין אדם לחבירו שאין חוב על היורשים לקיים (כמ"ש הריב"ש הובא בהג"ה ש"ע ח"מ סי' ר"ט דכיון דמת בטל נדר ות"כ ובסי' רי"ב ס"ז ובהג"ה) מש"כ בצדקה אם נדר ליתן לצדקה מעות סך מה ומת ודאי מחויבי' היורשים לקיים ממעות ירושה מכ"ש במקדיש כוס כסף ובכה"ג דבר מסוים ולמחמירים אפילו חשב פשיטא לן דבחייו קדיש לא מטעם הזמנה דחל קדושה על הכוס רק דחיוב על היורשים לתתו להקדש כי לא ירשוהו מאביהם דחל עליו שם הקדש ודאי בחיי אביהם ונהי דהוי מצי אביהם לשנותו מ"מ לא הוי מצי למיהדר ביה בלא שאלה על הנדר לפחות ואפשר אפילו בשאלה וכמ"ש והרי לא שאל וכל זה בודאי וברור לן שהקדישו הקדש גמור ולחלוטין. מש"כ בנדון דידן שלא ידעין מחשבתו אם לשעה אם לדורות חזר הדין להתיר' דהיורשים מוחזקים ואפשר שבכה"ג שאין כאן שום בירור רק מצד מה שנהג כך כמה שנים ואחר שכתבנו בסמוך שהמנהג נתפשט בק"ק שב"ב נותנים חדרים לקצת אורחים בירידי' ואינו חובה רק כל זמן שירצו מעתה אפילו אלו חי הראשון שנהג כך לא היה צריך התרה מאחר שמתחלה לא נהגו ע"ד חובה וקבע וראי' מהג"מ הביאו רמ"א בהגה' א"ח סי' תקס"ז באירע ברית מילה בתעניות בה"ב וימי תשובה. התלונה השני' הוא ממה דתנן מי שאבדה דרך שדהו וכו' דק"ל מצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו והביאו רמ"א בהג"ה ח"מ סי' שע"ז. אבל אחר העיון לא דמי כלל דשם היה לרבים עכ"פ מצר בגבולו והוא שינה דרכם לכן אין לו לקלקל מה שהחזיקו בו ע"פ רצונו ודעתו. ועוד שהוא דבר הנצרך לרבים בהכרח שיהיה להם דרך שיעברו בו. מש"כ כאן שמעיקרא היה ע"צ החסד ולרווחא בעלמא להצילם מדוחקא דציבורא ולא סמכו דעתייהו להחזיק בו כי המה יודעי' שעושה כך בחסדו ובטובו ואין להם בחזרתו עליו אפי' תרעומות ועע"ש בסמ"ע במה שמחלק כ"ש אם בעל החדר רוצה להניח החדר בקדושתו לימים המוגבלים כבראשונה לא ידעתי כלל מקום לשאלה דאם משום שהוא מהסס מפני שהוא רוצה לקבוע בו מטה ושלחן כסא וכל צרכי תשמישו של חול מה שלא נעשה עד היום לית דין צריך בשש כי מאחר שגם קדמונים שקדמוהו היו נוהגין מיהא חול בין הפרקים בחדר לישן בו ארעי מה שבבה"כ אסור גם לאכול בו לפרקים ולהשתמש בו הרי כאן גלוי דעת שלא קדשוהו בקדושה הראוי לו שהוא קדושת בה"כ ומה שלא השתמשו בו חול בקבע הוא מפני שלא היו צריכים לו כי היה להם חדרים ועליות יותר מצרכם וזה האחרון שיש לו מקנה וקנין ובני בית והוצרך לקבוע דירתו בקבע בחדר זה מי מעכב בידו ומאין לנו לחלק לנו בין תשמיש קבוע לארעי ולא מצינו לרז"ל שחלקו בדיני בה"כ שחרבה או שנמכרה רק בין תשמיש הגון או מגונה כבסי' קנ"א קנ"ג לא בין קבע לארעי ולא נצרכה לומר גבי שינה בבה"כ אסור אפילו ארעי רק שהתירו בבית המדרש ודוק ולפי זה אפי' קלט החדר קדושת בה"כ ע"י הזמנה לעולם לזמנים המוגבלים באופן שזכרנו למעלה היה מותר להשתמש בו בין הזמנים אפילו בקבע וכמ"ש. אבל מלתא דפשיטא לדעת השואל דאפילו בפירוש נדר חדר זה לעולם לזמנים המוגבלים לבה"כ מותר לו להוציאו לחולין ע"י שיתן תחתיו חדר אחר בזה בדיוטא העליונה דלא עדיף מבה"כ דשרי להחליפה ולמכרה ולסתרה ביש בה"כ אחר. מבעיא לי ודעתי נוטה לאסור דהא דבה"כ נדרים שרי משום דנעשה המכירה או הסתירה והחליפין לפחות מהסכמת טובי העיר או בני הכנסת דהוי כדעת כלם רק דבמעות מכירה אסור להשתמש אא"כ נמכר ע"פ ז' טובי העיר במעמד אנשי העיר. וכל זה לא יועיל לגבי בה"כ של כרכי' מפני דמעלמא אתו ומיירי אפילו יש בה"כ אחר כמ"ש ר' ירוחם. מש"כ נדון דידן דיחיד שרצה להחליף חדר אפילו היה מיוחד רק לבני העיר ואפי' השני אצל זה דמי לבה"כ דכרכים לגבי אנשי דמעלמא אתו דדלמא ניחא להו טפי בקמייתא. כ"ש זה שמייוחד לאורחים דאתו מעלמא וחדר השני בדיוטא עליונה וטורח לעלות בסתר המדריגות שאם הקדישה בפירוש בלי זמן שהיה אסור להחליפה. וגם להא מלתא דמי למקדיש דינר משבא ליד הגבאי אסור להלוותה וה"ה להחליפה בלי רצון הגבאי שהוא ידי עניים שזכה עבורם. ובנדון זה אורחים שכבר התפללו בתוכו. וכבר בארנו בנדון השאלה שא"צ לכל זה כי לא היה כאן הזמנה המועלת לקליטת קדושה לכן מה שרוצה בעל החדר לייחד חדר תחתיו מילתא יתירת' עביד ותע"ב ולא עדיף כח חדר השני מכח חדר הראשון. אם לא יקדישונו בפה לעולם או יעשה בו הכנה בבנין שנראה ממנו זה וע"צ יותר טוב יתנה על חדר השני שלא יהיה בו קדושה רק כל זמן שירצה ולא יהיה עליו לנדר וחזקה לרבים. וכל מה שכתבתי לשריותא של חדר הנ"ל נ"ל להלכה אבל לא למעשה בהיות אשר קפצו עלי ימי זקוני והגיעו ימי מרודי ועוני. ויסורים משלו בי בעונוי. ותש כח עיוני. נחלש שינוני. ונתמעט זכרוני. בצירוף שאני כאומן בלי כלים וקצתם הם בידי דרך שאלה דהדרי בעינא לכן לא יסמוך השואל עלי עד כי יסכים אחד מבעלי הוראה להתירה כי אפילו אחריות' דנפשי לא ניחא לי לקבולי' כ"ש דאחרניא: כ"ד הכותב הטרוד יאיר חיים בכרך

תפילה ברחוב

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף לד עמוד ב

אמר רב כהנא: חציף עלי מאן דמצלי בבקתא. ואמר רב כהנא: חציף עלי מאן דמפרש חטאיה, שנאמר: +תהלים ל"ב+ אשרי נשוי פשע כסוי חטאה.

רש"י מסכת ברכות דף לד עמוד ב

דמצלי בבקתא - בבקעה, שכשהוא במקום צניעות חלה עליו אימת מלך, ולבו נשבר.

בית הבחירה למאירי מסכת ברכות דף לד עמוד ב

... וכלל הדברים שישתדל להיות תפלתו בכונה יתירה הוא שאמרו אם כונת לבך בתפלה תהא מבושר שנשמעה תפלתך ואין לו לאדם להתפלל במקום המפורסם לעיני הכל

שיטה מקובצת מסכת ברכות דף לד עמוד ב

בפקתא. פירוש ברחוב במקום שבני אדם מצויין שם תמיד:

תוספות מסכת ברכות דף לד עמוד ב

חציף עלי מאן דמצלי בבקתא - וא"ת הכתיב ויצא יצחק לשוח בשדה (בראשית כד) י"ל דהתם מיירי בהר המוריה כדאמרי' בפסחים פרק האשה (ד' פ.ח.) לא כיצחק שקראו שדה וכו' א"נ בקתא דהכא מיירי בבקעה במקום שרגילין שם בני אדם לעבור והולכי דרכים.

בית יוסף אורח חיים סימן צ

ה ולא יתפלל במקום פרוץ כמו בשדה דאמר רבא חציף עלי מאן דמצלי בבקתא. גם זה שם בסוף פרק אין עומדין ופירש רש"י הטעם שכשהוא במקום צניעות חלה עליו אימת מלך ולבו נשבר ורבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל כתב שמאחר שהוא במקום מגולה ואינו נכנע לפני בוראו להסתתר במקום נסתר אף על פי שאין נעלם מנגד עיניו הרי זה עז פנים והתוספות (ד"ה חציף) כתבו ואם תאמר הא כתיב (בראשית כד סג) ויצא יצחק לשוח בשדה וי"ל דהתם מיירי בהר המוריה אי נמי בקתא דהכא מיירי בבקעה במקום שרגילים שם בני אדם לעבור והולכי דרכים עכ"ל ותימה דלתירוץ שני משמע דהוי טעמא כדי שלא יפסיקוהו עוברי דרכים ואין זה טעם לקראו חצוף:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן צ סעיף ה

(י) ולא יתפלל (יא) במקום פרוץ, (יב) כמו [ג] בשדה, מפני שכשהוא <ב> במקום צניעות חלה עליו אימת מלך ולבו נשבר.

ט"ז אורח חיים סימן צ ס"ק ב

(ב) במקום צניעו' כו'. - כתבו התוס'... עכ"ל וכב"י תימא לתי' השני... עכ"ל ותימ' על תמיהתו דלא נתכוונו התוס' בשביל הפסקה אלא כיון שרגילין שם בני אדם מקרי שלא במקום צניעות:

מגן אברהם סימן צ ס"ק ו

ו לא יתפלל כו' - הקשו התוס'... ע"כ, והרב"י דחה פי' השני... לכן פי' ב"י הטעם כמ"ש כאן בש"ע ול"נ לקיים פי' התוס' וה"ק כשהוא מתפלל בבקעה הוא חצוף שמראה בעצמו שאפי' יעברו עליו כל עוברי דרך לא יתבטל מכוונתו וע' בזוהר בשלח ע' ק"ה הקשה שם קושיא זו ומשמע שם דדוקא בבית יש להתפלל ופשוט דעוברי דרכים מתפללים בשדה:

משנה ברורה סימן צ

(י) לא יתפלל - ובגמרא איתא דחצוף הוא מי שעובר ע"ז וכתב הפמ"ג דע"כ אם נזדמן לו בית שאין בו חלונות ובקעה טוב יותר להתפלל בבית שאין בו חלונות:

(יא) במקום פרוץ - והנה לחד תירוצא דתוספות אם הוא עומד בצד הדרך במקום שאין מתיירא שיפסיקוהו עוברי דרכים שרי אך בב"י ממאן בדבריהם והנה אף שהמ"א ושאר אחרונים מיישבים לדברי התוס' מ"מ כתבו שבזוהר משמע שיש להתפלל דוקא בבית. ועוברי דרכים לכ"ע מותרים להתפלל בשדה ומ"מ [ח] כשיש שם אילנות טוב יותר שיעמוד שם ביניהם ויתפלל אם אין קשה עליו איחור דרכו דמקום צנוע הוא קצת עי"ז וכשהוא בביתו [ט] אין לסמוך ע"ז: (יב) כמו בשדה - ובמקום שהוא מוקף מחיצות [י] אף על פי שאינו מקורה שפיר דמי:

טור אורח חיים הלכות תפלה סימן צ

...לא יתפלל אדם אלא בב"ה עם הצבור דא"ר יוחנן אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בב"ה פירוש עם הצבור...

ב"ח אורח חיים סימן צ

ו לא יתפלל אדם אלא בבית הכנסת עם הציבור דאמר ר' יוחנן וכו'. נראה דלפי דרבינו היה גורס בדר' יוחנן אין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת שנאמר ואני תפילתי וכו' וכך היא גירסת הרי"ף (ד א) והרא"ש (פ"א סי' ז) ואיכא לפרש דאפילו אינו מתפלל עם הציבור יתפלל בבית הכנסת דכיון שהוא מיוחד לתפילת ציבור ובשעה שהציבור מתפלל בבית הכנסת התפילה נשמעת כדילפינן מואני תפילתי וכו' לפיכך אין תפילתו של אדם נשמעת כשאינו מתפלל עם הציבור אלא בבית הכנסת וכן כתב ה"ר יונה על שם הגאונים ומביאו ב"י והא ליתא לדעת רבינו אלא הכי פירושו בבית הכנסת עם הציבור אבל בלא ציבור לא שאני לן בין בית הכנסת לבית אחר ובמקצת ספרים הגירסא היא אין תפילתו של אדם נשמעת אלא בבית הכנסת בשעה שהציבור מתפלל שנאמר ואני תפילתי וכו'.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן צ

סעיף ט

ישתדל אדם (כז) להתפלל בב"ה (כח) טו עם [יא] הציבור, ואם הוא (כט) טז [יב] אנוס שאינו יכול לבוא לב"ה, (ל) יז יכוין להתפלל בשעה שהציבור מתפללים, (יח והוא הדין בני אדם הדרים בישובים ואין להם מנין, מ"מ (לא) יתפללו שחרית וערבית (לב) יט בזמן שהציבור מתפללים, סמ"ג). וכן אם נאנס ולא התפלל בשעה שהתפללו הציבור והוא מתפלל ביחיד, (לג) אעפ"כ יתפלל בב"ה.

סעיף יא

כב מי (לז) שיש לו בהכ"נ [יז] בעירו ואינו נכנס בו להתפלל (לח) כג נקרא (לט) שכן רע וגורם גלות לו ולבניו.

מגן אברהם סימן צ ס"ק טו

טו עם הצבור - אף על פי שיכול להתפלל בביתו בי' מ"מ ברוב עם הדרת מלך עס"ח וס"ס תר"ץ:

פרי מגדים אורח חיים אשל אברהם סימן צ

(טו) עם הציבור. עיין מ"א. ולא הבינותי, דלהמחבר דפסק כרבינו יונה [ברכות ד, א ד"ה אלא ביני] דבית הכנסת ביחיד נמי יש מעלה, אם כן בלאו הכי יש להתפלל בבית הכנסת, והמחבר אין הכי נמי קאמר דאפילו בבית הכנסת לא יקדים קודם שבאו אלא ימתין, או ב' בית הכנסת וא' ברוב עם, או בית הכנסת ובית המדרש ואין בן תורה, דמצוה בבית הכנסת ברוב עם, עיין סעיף י"ח ומ"א [ס"ק] ל"ב. ויראה בית הכנסת ביחיד, ובביתו במנין, תפלה ציבור עדיף, ואף למה שכתב הכסף משנה והלחם משנה פרק ח' מתפלה הלכה א' אין הכרע, מכל מקום לטור יחיד בבית הכנסת אין מעלה כלל, ואפילו יכול לשמוע קדושה וברכו אפילו הכי תפלת ציבור עדיף. ובחידושי [ראש יוסף ברכות ו, א ד"ה גמרא] הארכתי ועיין מה שכתבתי באות כ"ב כ"ג:

שערי תשובה סימן צ ס"ק [יז]

[יז] בעירו - וכתב מח"ב בשם מלכי בקודש דאם מתפלל בביתו בעשרה אינו נקרא שכן רע דכל בי' עשרה שכינתא שריא ומיהו עכ"פ מידי חובת בה"כ לא נפיק אא"כ אותו המקום שמתפללים בו קבוע לקדושה ע"ש:

משנה ברורה סימן צ

(כז) להתפלל בבהכ"נ - ואפילו [יח] אם יש לו עשרה בביתו ישתדל בבהכ"נ ועיין בס"ח במ"ב ס"ק נ"ד:

(כח) עם הצבור - מפני שאין הקדוש ברוך הוא מואס בתפלת הצבור ואפילו [יט] היה בהם חוטאים לא ימנע מלהתפלל עמהם. אם יש לו שתי בתי כנסיות ואחד יש בו ברוב עם מצוה להתפלל בו יותר. כתבו האחרונים דאם יש בבהכ"נ של רוב עם רוב בלבול ואין אדם שומע לא תפלה ולא קה"ת מוטב להתפלל בביתו בעשרה. ובהכ"נ ביחיד ובביתו בעשרה תפלת צבור עדיף ואפילו יכול לשמוע קדיש וברכו אפ"ה תפלת צבור עדיף [פמ"ג]... מי שהולך בשבת ויו"ט בהשכמה להתפלל במנין עשרה כי רוב צבור מאחרים תפלתם ובאותו מנין מתפללים גם תפלת מוסף תיכף אחר תפלת שחרית ויש זמן אח"כ לילך לבהכ"נ יותר טוב לילך להתפלל מוסף עם הצבור בבהכ"נ דברוב עם הדרת מלך כ"כ בתשובת יד אליהו ס' מב דווקא אם מקום מיוחד לתפלתו הוא בבהכ"נ אבל אם אין מקומו מיוחד להתפלל בבהכ"נ [נ] טוב יותר שיתפלל כל התפלה במקום א'...

(לג) אעפ"כ וכו' - מפני שהוא מקום קבוע לקדושה ותפלתו מתקבלת שם יותר. ופשוט דאם הוא ת"ח ויש חשש חילול השם כשיבוא אחר התפלה בבהכ"נ דיתפלל בביתו:

חיי אדם חלק א כלל יז

סעיף א

המקומות הראוי להתפלל בהם אינן שוין, כי אינו דומה מתפלל במקום מקודש למתפלל במקום חול. והמקום היותר מקודש בחוץ לארץ, הוא בית המדרש שלומדין שם כל היום... המקום השני הוא בית הכנסת שמתפללין בו תמיד, וראוי לבחור להתפלל בבית המדרש ובית הכנסת שמתפללין בו יותר רוב עם. ואם יש ב' בתי כנסיות ילך למקום שהוא יותר רחוק דאז יש שכר פסיעות (שם). המקום השלישי, מחמת אונס או חולי קצת ושאר מניעות שאינו יכול להתפלל בבית המדרש ובבית הכנסת, ומתפלל במקום שהוקבע למנין קבוע, אף על גב שלא יחדוהו לבית הכנסת. המקום הרביעי, שמתפלל בביתו לפרקים בעשרה. המקום החמישי, שאי אפשר לו להתפלל בעשרה, או שהוא בדרך, על כל פנים יתפלל בבית שיש בו חלונות, אבל אסור להתפלל בשדה, אם לא כשהוא בדרך. ומ"מ בשעת הדחק יהדר להתפלל בין אילנות (שם)...

סעיף ד

מי שיש לו בית המדרש או בית הכנסת בעירו ומתפלל בביתו בלא שום סבה, נקרא שכן רע, כי כן דרך שכנים רעים שאין אחד הולך לבית חברו (שם).

ערוך השולחן אורח חיים הלכות תפילה סימן צ

סעיף יג

התפלה היותר מקובלת והמצוה היותר גדולה להתפלל בבהכ"נ עם הצבור דכתיב [איוב לו, ה] הן אל כביר לא ימאס זכות הרבים מאד ואין מעיניו כל כך מלמעלה על תפלת צבור כמו על תפלת יחיד ואם א"א לו לילך לבהכ"נ אם ביכולת בקל לאסוף מנין בביתו שאין עליו טרחא בזה כל כך ואין על האנשים טרחא כל כך [עמג"א סקי"ז בשם סמ"ג] יעשה כן ואם בזה יש טורח ומתפלל ביחידות בביתו מ"מ יהדר להתפלל באותו עת שהצבור מתפללין... וכן מצוה להתפלל בבית הכנסת אף כשאיחר תפלת הצבור ומתפלל ביחידות דתפלה שבבית הכנסת יותר נשמעת ממה שבביתו דשם יש קדושה רבה [עי' ירושלמי רפ"ה וצ"ע]

שולחן ערוך אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנד

סעיף א

* (א) רחבה של עיר, אף על פי שמתפללין בה בתעניות, אין בה משום קדושה מפני שהוא עראי; וכן א בתים וחצרות (ב) שמתקבצים בהם להתפלל (ג) באקראי (פי' דרך מקרה והזדמן לא דרך קביעות), אין בהם שום קדושה.

סעיף ב

* (ד) [ב] השוכרים בית (ה) ומתפללין בו, <א> אין לו דין בית הכנסת.

לבוש אורח חיים סימן קנד

סעיף ב

והוא הדין בתים ששוכרים אותן להתפלל בהם אף על פי שקבעו אותם לתפלה כל זמן שכירתה, לא הוי אלא כמו ארעי, ואין בה גם כן משום קדושה, שהרי הגוף אינו קנוי להם והיום או למחר יקחנה המשכיר, אם לא כשבונה אותה מתחלה לשם כך או שקונה אותה לשם כך לחלוטין:

ביאור הלכה סימן קנד ד"ה * רחבה של

* רחבה של עיר וכו' - עיין במ"ב זזה המקום היה להם מזומן לזה ואפ"ה כיון שהוא רק באקראי אין בו קדושה ועיין בריטב"א שדעתו דמ"מ אין לנהוג בזיון במקום ההוא כיון שהוא מזומן לזה:

משנה ברורה סימן קנד

(ב) שמתקבצים בהם וכו' - היינו אפילו הוא בית פנוי שאין דר בה אדם ואצ"ל אם מתקבצין להתפלל בבית שדרין בו ומשתמשין בו צרכיהם [ב] בודאי אין ע"ז שם ביהכ"נ אפילו מתפללין שם תדיר כיון שאין מיוחד לתפלה בלבד: (ג) באקראי - ועזרות שלנו לא עדיפי מבתיים וחצירות שאינן מתפללין בהם אלא כשהם נדחקים ומ"מ אפשר לומר הואיל ומתפללין שם תדיר כ"ז שהם נדחקים אף על פי שהוא אקראי לגבי זה המתפלל המקום נעשה קבע לעצלנים [מהרי"ט ח"ב סימן ד'] ובעיירות גדולות [ג] שהדרך להתפלל שם בעזרה בקביעות פשוט דכל קדושת ביהכ"נ עליו אבל גן ופרדס ואיצטבא שסביבה אף על פי שפתוח לביהכ"נ אין בה קדושה ואם היה פתוח נגד ההיכל יש להחמיר שלא לנהוג שם קלות ראש ואף על פי שהמקום חול הואיל והוא מכוון כנגד הקודש איכא זילותא [שם]:

ברכי יוסף אורח חיים סימן קנג

ה. הגהה. יחיד שבנה בית הכנסת וכו'. יחיד שייחד חדר לתפלת האורחים בימים נוראים, ובין הפרקים היה אוכל ושותה ועושה דברי חול, אין בחדר זה שום קדושה. הרב חוות יאיר סי' נ"ט. וכן הסכים הרב מהר"י עאייאש בספר בני יהודה דף ס"ז ע"ב. ועיין בשו"ת מהר"ש דוראן בסוף תשב"ץ סי' ז'.

ערוך השולחן אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנד

סעיף א

בזמן הש"ס היו נוהגים שבתענית היו מתקבצים ברחוב של עיר והיו מתפללין שם ומ"מ אמרו חז"ל ברפ"ד דמגילה שאין בה קדושה כלל לפי שאין זה קביעות אלא דרך אקראי ועפ"ז כתבו הטור והש"ע דכן הדין בבתיים וחצרות שמתקבצים בהם להתפלל באקראי אין בהם שום קדושה ע"ש ועפ"ז כתב רבינו הב"י בסעיף ב' דהשוכרים בית ומתפללין בו אין לו דין בהכ"נ עכ"ל ודקדק בדבריו לומר אין לו דין בהכ"נ ולא כתב אין בו שום קדושה כמקודם דהכא לאו משום אקראי הוא שהרי שוכרים לזמן לשנה או יותר אלא הטעם דאין בכחם לעשותו לבהכ"נ קבוע כמ"ש הלבוש וז"ל שהרי הגוף אינו קנוי להם והיום או למחר יקחנה המשכיר וכו' ע"ש ולזה כתב דאין לו דין בהכ"נ כלומר קדושת בהכ"נ ודיני בהכ"נ אין עליו אבל מ"מ קדוש לשעתו שאין לעשות שם דבר בזיון [כנלע"ד והפמ"ג תפס דהטעם משום אקראי ונתקשה בדברי הלבוש ע"ש ואינו כן וזהו גם כוונת הר"י חביב שבב"י ובט"ז סק"א ודו"ק] [גם מ"ש הט"ז והר"י חביב שיתנהגו למעלה בבתיים שעל מקום התפלה בנקיות לפמ"ש הרמ"א בס"ס קנ"א אין זה רק בבהכ"נ קבוע והט"ז כתב שם שאין התפלה עולה למעלה כשהמקום למעלה אינו נקי ע"ש ומדת חסידות היא וראוי ליזהר בזה]:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות בית הכנסת סימן קנא סעיף יב

יש ליזהר מלהשתמש בעליה שעל גבי ב"ה (לט) תשמיש קבוע של גנאי, כגון לשכב שם; ושאר תשמישים, * (מ) יש להסתפק אם מותר להשתמש שם. הגה: טז וכל זה דוקא בב"ה קבוע, שנבנה מתחלה לכך, (מא) <ד> אבל בית שיחודו לאחר שנבנה לבהכ"נ, * יז מותר (מב) יח לשכב עליו (פסקי מהר"א).

ט"ז אורח חיים סימן קנא

(ד) אבל בית שיחודו כו'. - נראה דכ"ש אם בשעה שבנה בה"כ בנה בית דירה למעלה ממנה דשרי דהא לא הוקדש כלל למעלה אבל תשמיש של בזיון מאוד נראה דבכל גווני אסור כגון עכו"ם או טינוף דהא בסי' נ"ה אמרין דאלו מפסיקין לענין צירוף לענות אמן אף על גב דאין מחיצה של ברזל מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים כ"ש כאן דדבר המאוס יפסיק את התפלה של ביה"כ לעלות למעלה לשמים ע"כ אין לעשות כלל בה"כ אם יש למעלה ממנו דבר מאוס וכ"כ ב"י סימן קנ"ד בשם מהרי"ח במלכות תוגר יש להם בית דירה על בה"כ ובלבד שינהגו בנקיות בבתיים של מעלה וער"ס קנ"ד: **אני בילדותי הייתי דר בק"ק קראקא עם ב"ב בבית מדרשי שהיה למעלה מבה"כ ונענשתי הרבה במיתת בני ותליתי בזה:**

מגן אברהם סימן קנא

יז מותר לשכב - דכיון שלא נבנה מתחלה לב"ה מהני ביה תנאי אפי' בישובו [כ"ה במהרי"ל שם]:
יח לשכב עליו - ומכל מקום שומר נפשו ירחיק מזה [כ"ה]:

מעלות בתפילה – שתהא תפלתו מתקבלת**רמב"ם הלכות תפילה ונשיאת כפים פרק יא**

[ט] מי שצריך ליכנס לבית הכנסת לקרות תינוק או חבירו יכנס ויקרא מעט או יאמר שמועה ואח"כ יקרא חבירו כדי שלא יכנס בשביל חפציו בלבד, ואם אינו יודע יאמר לתינוק מן התינוקות קרא לי הפסוק שאתה קורא בו, או ישהה מעט בבית הכנסת ואח"כ יצא, שהשיבה שם מעסקי המצות היא שנאמר אשרי יושבי ביתך וגו'.

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ו עמוד ב

אמר רבי חלבו אמר רב הונא: כל הקובע מקום לתפלתו - אלהי אברהם בעזרו. וכשמת - אומרים לו: אי עניו, אי חסיד, מתלמידיו של אברהם אבינו! ואברהם אבינו מנא לן דקבע מקום? - דכתיב: +בראשית י"ט+ וישכם אברהם בבקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפלה, שנאמר: +תהלים ק"ו+ ויעמוד פינחס ויפלל.

תלמוד ירושלמי מסכת ברכות פרק ד דף ח טור ב/ה"ד

רבי אבא רבי חייא בשם רבי יוחנן צריך אדם להתפלל במקום שהוא מיוחד לתפילה ומה טעם בכל המקום אשר אזכיר את שמי אשר תזכיר את שמי אין כתב כאן אלא בכל מקום אשר אזכיר אמר רבי תנחום בר חנינא צריך אדם לייחד לו מקום בבית הכנסת להתפלל ומה טעם ויהי דוד בא עד הראש אשר השתחוה שם לאלהים אין כתי' כאן אלא אשר ישתחוה שם לאלהים

סידור רש"י סימן שכז, וספר איסור והיתר לרש"י סימן נה

הלל ביחיד אסור לברך עליו לפניו ולאחריו בימים שאין גומרין בהן את ההלל, שאף בציבור אינו כי אם מנהג בעלמא, וציבור הוא דעבדי זכר למנהג אבותם, אבל יחידים אין זכר למנהג נוהג בהם, ואפילו עשרה שפירשו מן הצבור הרי הן כיחידים **שמתפללין לעצמן אחורי בית הכנסת** מאחר שלא היה באסיפת הכניסה כשנים ושלשה הן לצורך כן, [שאין זכר למנהג], אלא בכינופייא של אותה העיר כשהם באגודה שלהן ואפילו לקרותו בלא ברכה אינן צריכין:

גור אריה: ומעשה בא על ידו שהלכו להתפלל בבית האבל בראש חדש, ורצו המניין לקרות הלל, והורה הלכה למעשה דאין צריכין, דעשרה שפירשו מן הצבור הרי הן כיחידים:

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף ג עמוד ב

כל הקובע מקום לתפלתו אלהי אברהם יהיה בעזרו. לא אמר זה במקומות של בית הכנסת דכיון שכולה מקום תפלה היא אין להקפיד אם יושב פעמים בזוית זו ופעמים בזו אלא רצה לומר שקובע מקום לתפלתו בביתו שפעמים שאינו יכול ללכת לבהכ"נ מתפלל בביתו ומייחד מקום ידוע לכך והכי משמע בירושלמי דגרסי' התם כל הקובע מקום לתפלתו בביתו להתפלל כאילו הקיפה מחיצות של ברזל וכשמת אומרים אי עניו אי חסיד. ויש מקשים וכי מפני זה בלבד מספרים אחר מטות שבח גדול כזה והלא שמואל הקטן (דנהירין ליה שבילין דשמיא כשבילי דנהרדעי) ושאריו שראוי שתשרה שכינה עליו כמשה רבינו אלא שאין דורו ראוי לכך אמרו זה עליו לשבח גדול והיאך אמרו בכאן שאומרים אותו על כל אדם שקובע מקום מיוחד בביתו להתפלל ויש לומר שלא אמרו בעבור קביעות המקום בלבד אלא רוצה לומר שכל כך מדקדק בתפלתו שגם בזה הוא נזהר שרוצה שתהיה תפלתו במקום מיוחד וכיון שכל כך הוא אוהב התפלה ודאי מדת ענוה יש בו כדי שתהיה תפלתו מקובלת לפני המקום כענין שנאמר זבחי אלהים רוח נשברה וגו' שאם לא יהיה לו הענוה לא יוכל לעולם להתפלל בכונה ולא תהיה מקובלת לפני המקום ב"ה וכיון שזכה לענוה יהיה זוכה למדת החסידות שהיא גדולה יותר שהאחת גורמת לחבירתה כדאמרינן (בע"ז דף כ: ע"ש) ענוה מביאה לידי חסידות נמצא שבעבור דקדוק התפלה זוכה לאלו המעלות ויאמרו אותם עליו כשנפטר מן העולם. מפי מורי הרב נר"ו:

שו"ת שרידי אש חלק א סימן כא עמוד נט

ועוד, שמצוה להתפלל בבהכ"נ קבוע לרבים, משום ברוב עם הדרת מלך, כמ"ש הר"ן בפ"א דמגילה, שכהנים בעבודתם בטלים לשמוע מקרא מגילה, דאע"ג שיש ביניהם י' ויכולים לקרוא המגילה בי', מ"מ ברוב עם הדרת מלך. ולא דווקא לענין מגילה דבעינן פרסומא ניסא, אלא ה"ה גבי תפילה (גם לענין ברכת המזון דנזדמנו עשרים, מצוה שלא לחלק לשתי כתות, משום ברוב עם הדרת מלך. עי' שו"ע או"ח), כמ"ש הראנ"ח ח"ב סי' ע' בד"ה אמנם, עי"ש.

שו"ת משפטי עוזיאל כרך ג - אורח חיים סימן יט

אם מותר ליחד בית תפלה עם ארון הקדש וס"ת בחדר שבקומה ראשונה שעל גבו גרים דיירים י"ט אלול תש"א...

את זאת כתבתי לשאלתו. אבל באמת אין היתר לעשות בתי כנסיות עראיים או אפילו קבועים בחדרים פרטיים אפילו אם הם בעליה, במקום שיש בתי כנסת צבוריים, כי כל בתי כנסת כאלה ממעטים דמותו של בית הכנסת בהדורו ושכולו וגם בשפורו הפנימי, ובכל דבר שבקדושה כגון ש"ץ ת"ח ושומר מצוה וכדומה, מצות רוממות בית הכנסת היא גם רוב עם כמ"ש: ברוב עם הדרת מלך, וכל המעטת דמות בית הכנסת הרי היא בכלל זלזול בית הכנסת ופרישה מהצבור. וכן ראוי ומחויב לכל איש מישראל לקבוע לו מקום בבתי כנסת הצבור, ועל זה נאמר: כל הקובע מקום לתפלתו הרי הוא מתלמידיו של אברהם אבינו ואלקי אברהם יהיה בעזרו.

שו"ת אגרות משה יורה דעה חלק ד סימן סא

ד. אם לחלק את המתפללים לשני מניינים שאחד מהם יתפלל מחוץ לבית הכנסת, לצורך שני אבלים

הנה לחלוק אלו שבאו להתפלל לשני מניינים, שמנין אחד יתפללו בביכ"נ ומנין אחד יתפללו בחדר שני, לענ"ד אין לעשות זה. לא מיבעיא אם חדר השני אין שם ס"ת, שהוא גרוע. דהרי חזינן שאין נפילת אפים כשליכא ס"ת, כדאיתא באו"ח סימן קל"א סעיף ב' ברמ"א, דלכן מסתבר שאף התפילה עצמה עדיפא כשאיכא ס"ת (ראה גם אג"מ יו"ד ח"ג סי' קכ"ט אות ב'). וכן אם חדר השני אין עליו קדושת ביהכ"נ - הרי ודאי עדיפא להתפלל במקום שאיכא קדושת ביהכ"נ, כדאיתא בברכות דף ח' ע"א. אלא אף שיש גם שם קדושת ביהכ"נ, הרי ודאי עדיף להתפלל ברוב עם (משנה ברורה סי' צ' סעי' ט' ס"ק כ"ח). ואף אם הם אבלים שאינן אחין, נמי אין לעשות כן. אלא כשיש בלא זה שני מניינים (והמניין השני מתפלל בחדר אחר) מאיזה טעם, טוב שכל אבל - אף כשהן אחין - אם יכול לעבור לפני התיבה, יתפלל במנין אחר. וכן הוא באבלים שאינם אחים.

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן סו

...דכיון דמקרא ידעין דכיון שחטא במעשה תפלתו אינה מתקבלת ידעין ממילא דלא יצא וצריך לחזור ולהתפלל, וא"כ שמעין מזה דבתפלה שברור שלא תתקבל לא יצאו, והוא משום דתפלה להשי"ת לא שייך להחשיב אלא לתפלה כזו שאפשר שתקבל ולא כשא"א לה להתקבל, שלכן כל מה שהוא מתפלל באופן שיותר ראוי להתקבל היא תפלה עדיפא לקיום מצוה דתפלה מאחר דאפשרות התקבלות הוא שייכות לקיום המצוה, וכיון שמצינו בקראי שבשעה שהצבור מתפללין הוא עת רצון להתקבל יותר איכא ממילא חיוב להאדם להשתדל להתפלל בצבור ואם לא אפשר לו יתפלל בביתו בעידנא דמצלי ציבורא, ושייך לפ"ז ללמוד הכל מהאי קרא שיש עליו להשתדל באופן שיהיה עדיף. ולפ"ז הו"ו כל מעלות אלו מדאורייתא שקיום המצוה בצבור עדיפא והיא מהודרת ואיכא בזה משום ואנוהו, אך החיוב להשתדל ולטרוח בזה הוא מדרבנן ומטעם זה חייבוהו בטירחא לילך לפניו ד' מילין ולאחריו מיל, דכמו במצוה שהדור שלה עולה בדמים חייבוהו להדור מצוה בהוספת

שליש השישי בדמים כמו כן במצוה זו דתפלה דההדור לא שייך לדמים אלא בטירחא חייבוהו להדור שלו בטירחא זו, וכמו כן כיון שהוא הדור מצוה כזו שהוא קיום מצוה דאורייתא בהידור התירו לערב ולקנות שביתה אף שלענין חיוב הוא מדרבנן כיון שקיום מצוה עדיפא שנעשית בהדור איכא מדאורייתא, שא"כ לא משום חשיבות מקודש יותר הוא.

תשובות והנהגות כרך א סימן קכז

שאלה: בתפלה במוסף בשבת יש שני חיובים שרוצים להיות ש"ץ אם לחלק הציבור לשני מנינים ולהתפלל מנין אחד בחוץ

"ברוב עם הדרת מלך" גופא הוי מצוה וזכות לכל אחד, ולכאורה כיון שתפלת מוסף למי שיש לו יאהרציט בתוך השבוע הוא רק מנהג לבד, ואין לזה שורש בש"ס ופוסקים, אין לנו לבטל דינא דגמרא דרוב עם, וגם שזהו מצוה דרבים שבכך מועילה תפלתם של כל הצבור, ואין להם לפגום במעלת תפלתם משום שאחד רוצה לזכות גם בקדיש, ויקבלו שכר על הפרישה יותר, ורצייתי לעכב לעשות מנין אחר.

שוב חזיתי שבעל היאהרציט יש לו מזה צער, ואמרתי שמצוה להתחסד עם חבירו להשלים מה שחסר לו, וכאן הציבור שהולכים אצלו מתחסדים עמו, וזהו גופא מ"ע דחסד, וכיון שזהו מנהגו תמיד ויצטער במניעת התפלה כש"ץ דמוסף מותר לבטל מצות ברוב עם דלא אלים כ"כ אפילו כמעלת זריזין וכמבואר בר"ה לב: ע"ש, ובזכות החסד שעושין עמו תתקבל תפלתם כרוב עם.

אמנם יש לעיין שעומדים לקיים שתי מצות והיינו להתפלל ברוב עם ומצוה להתפלל בבית הכנסת, וגורם למנין מיוחד להתפלל בלי רוב עם ולא בבית הכנסת, ואינו ראוי לעזוב ביהכנ"ס בידים ולמנוע מב' מצוות אלו, ולכן באמת דעתי דעדיף שאחד יתפלל שחרית והשני מוסף, דשחרית כמוסף, שהעיקר דמוסיף זכיות במה שעונים אחריו אמן, ובזה אחד ש"ץ לשחרית ואחד למוסף ויצאו בלי חשש ופקפוק, וכן הוריתי הלכה למעשה כשיש שני יאהרציט אחד מתפלל שחרית ואחד מוסף, ואין חילוק ביניהם...

שו"ת באר דוד סימן יח

...ונראה לכאורה עד היכן מגיע חיוב השתדלות בגופו במ"ע, השתדלות ממון מצינו שהוא עד החומש, אף על גב דבל"ת שלא יעבור מחויב למסור כל הוננו, עי' ברמ"א יו"ד סי' קנ"ז ובאו"ח תרנ"ו, וגם אמרינן התורה חסה על ממונם של ישראל במ"ע עי' בר"ה כ"ז ע"א, משא"כ במצות ל"ת ע"ש בהגהות מהרצ"ח [עי' לקמן סי' ל"ז אות ב'], וה"נ י"ל דבהשתדלות בגופו אין צריך כל כך במ"ע, ואפשר שהתורה לא צותה לעשות השתדלות רק כמו שעושה בשאר צרכיו הנצרך לו הרבה:

והנה בחולין דף קכ"ב בתוס' בד"ה לגבל כתבו דתפלה היינו להתפלל בציבור אם הוא בדרך צריך לילך ד' מילין ולאחריו מיל, והנה תפילה בציבור לא הוה רק מדרבנן ואעפ"כ צריך להמתין עד שילך ד' מילין ולאחריו מיל, דדרש של ונקדשתי ל"ה לענין זה רק אסמכתא, כיון דתפלה גופא לא הוה רק מדרבנן כך כתבו הפוסקים. אבל מ"מ י"ל דלא לכל מצוה דרבנן צריך להטריח כ"כ רק בתפלה בציבור הוה מצוה גדולה, עי' במג"א סי' תט"ו סק"ב דלערב עירובי תחומין כדי לילך למנין שרי, ועי' במחצית השקל שם שכתב דכיון שצריך לילך ד' מילין לפניו ולאחריו מיל א"כ מצוה גדולה היא, וכן ר' אליעזר שחרר עבדו להשלים לעשרה עכ"ל:

...ולענ"ד נראה שיש לדייק מגמרא דהוה מן התורה, דקאמר מה"מ אר"ח אר"י אמר קרא ונקדשתי, נראה דדרש גמור הוא דכבר כתב הרמב"ן במנין המצות שורש א' דעל אסמכתא הדרך לומר מאי קרא, אבל מה"מ משמע דדרש גמור הוא, ואף על גב דתפלה וקדושה גופן מדרבנן וכמ"ש הרא"ש ז"ל דקדושה וברכו שלא מצינו עיקר מה"ת, מ"מ י"ל במה שמקדש שמו ברבים מקיים מצות עשה מה"ת בין בקדושה וברכו ובין בשאר אופנים בכל מה שמקדש שמו ברבים, כיון דכתב בתורה ונקדשתי ולא כתב שום דבר בודאי מסרה להחכמים כל מה שיאמרו הוה קידוש השם, עי' בר"ן ריש לולב הגזול ז"ל אבל הכתוב לא פרט כלום בהדר אלא סתם ואמר שתהא מהודרת ומסרה להחכמים, ועי' בב"י יו"ד סי' קע"ח ובטו"ז שם, וה"נ כן הוא, וכיון שאמרו חכמים שיקדש השם ברבים ע"י ברכו וקדושה מקיים מ"ע דונקדשתי, ואעפ"כ אין צריך לילך לאחריו יותר ממיל, ועי' במג"א סי' צ' ס"ק ל"א שאינו חייב רק אם הוא באותה עיר, אבל לא שילך חוץ לעיר, ועי' בפ"ת יו"ד רפ"ה סק"א שכתב ז"ל וה"ה אפילו בחול אם אין מזוזה נמצא בעיר דינו כמו בשבת ורשאי לדור בתוכו אם אין לו בית אחר, כמ"ש המג"א סי' י"ג לענין ציצית, ועי' במג"א סי' י"ט סק"א, ועי' ברמ"א או"ח סי' רע"ב ז"ל ואם יש יין בעיר לא יקדש על הפת: